

KRD.BP.13.2023.1

Warszawa, 29 czerwca 2023 r.

mgr Barbara Pietrzyk-Tobiasz
Wiceprzewodnicząca
Krajowej Reprezentacji Doktorantów
Przewodnicząca Biura Prawnego KRD

Sz. P. Dariusz Salamończyk
Zastępca Szefa Kancelarii Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

SEKRETARIAT ZŁOŻY SZEFKA KS
L.dz. DS.145.409.0023
Data wpływu: 30.06.2023

**Pismo Krajowej Reprezentacji Doktorantów w sprawie poselskiego projektu
ustawy o zmianie ustawy - Karta Nauczyciela, ustawy o instytutach badawczych,
ustawy - Prawo oświatowe oraz niektórych innych ustaw**

Szanowny Panie Ministrze,

w nawiązaniu do pisma z dnia 1 czerwca 2023 r. znak SPS-WP.020.129.9.2023 z prośbą o przedstawienie opinii w sprawie poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy - Karta Nauczyciela, ustawy o instytutach badawczych, ustawy - Prawo oświatowe oraz niektórych innych ustaw (obecnie uchwalona przez Sejm RP ustawa z dnia 16 czerwca 2023 r. o zmianie ustawy - Karta Nauczyciela oraz niektórych innych ustaw - dalej jako: ustawa) pragnę przedstawić uwagi Krajowej Reprezentacji Doktorantów do przedmiotowego projektu.

W pierwszej kolejności wskazać należy, że ww. ustawa odnosi się do dwóch istotnych aktów normatywnych regulujących sprawy doktoranckie - tj. ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2023 r. poz. 742 - dalej jako: PSWiN) oraz ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. - Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. poz. 1669, z późn. zm. - dalej jako: PWPSWiN).

1. Uwagi do art. 12 ustawy

Na mocy art. 12 ustawy zmianie ulega art. 179 w ust. 4 pkt 2 PWPSWiN, który otrzymuje brzmienie: „przewody doktorskie niezakończone do dnia 31 grudnia 2024 r.”. Ustawa ta wydłuża zatem datę graniczną prowadzenia przewodów doktorskich w tzw. starym trybie (tj. na podstawie poprzednio obowiązującej ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 1789), która to data była przedłużona już dwukrotnie. Kolejna zmiana tegoż terminu - jakkolwiek z wielu

WYDZIAŁ OBSŁUGI PREZYDIUM SEJMU
L. dz. SPS-10P.020.129.16.2023
Data wpływu: 30.06.23 r.

względów zasadna – jako jedyne rozwiązanie odnoszące się do sytuacji uczestników studiów doktoranckich jest **niewystarczająca i nie usuwa szeregu problemów związanych z tym zagadnieniem**. Proponowana regulacja oscyluje bowiem wyłącznie wokół problemów jednej grupy uczestników studiów doktoranckich, a mianowicie tych, którzy ubiegają się o stopień doktora w trybie przewodu doktorskiego, które mogły być wszczynane maksymalnie do 30 kwietnia 2019 r. Poza jej zakresem znajdują się interesy uczestników studiów III stopnia, którzy starają się o nadanie stopnia na tzw. nowych zasadach – w trybie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora w oparciu o przepisy PSWiN.

Tymczasem KRD jako ogólnopolski reprezentant społeczności doktorantów powinna uwzględniać i zabiegać o interesy wszystkich grup doktorantów – zarówno ze szkół doktorskich, jak i uczestników studiów doktoranckich ubiegających się o uzyskanie stopnia naukowego doktora w ramach obu wspomnianych wyżej procedur awansowych. Dlatego też przedmiotowa zmiana - wprowadzana samodzielnie, tj. bez powzięcia innych działań – może skutkować dezintegracją i polaryzacją środowiska doktoranckiego, co z pewnością nie sprzyjałoby kształtowaniu pozytywnych warunków dla działalności naukowej młodych badaczy, a co za tym idzie polskiej nauki. W związku z powyższym, w razie woli przyjęcia tej regulacji przez Władze - w ocenie KRD - powinna ona być połączona z przedłużeniem terminu wygaszenia studiów doktoranckich, który obecnie przypada na 31.12.2023 r. Rozwiązanie takie pozwoliłoby na zachowanie dotychczas występującej spójności między procedowaniem przewodów doktorskich a prowadzeniem studiów doktoranckich i jednocześnie wyeliminowało najdotkliwszy problem dotyczący uczestników tych studiów, jakim jest problem ponoszenia opłat za procedurę awansu naukowego na stopień doktora.

Jednakże w razie braku woli Ustawodawcy odnośnie do przedłużenia terminu wygaszenia studiów doktoranckich, zmiany legislacyjne powinny następować wspólnie z rozwiązaniem problemu dotyczącego opłat za przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora w stosunku do uczestników studiów doktoranckich, które w świetle obowiązujących przepisów prawa nie powinny być nakładane – tak: opinia prawna Rzecznika Praw Doktoranta KRD w przedmiocie kosztów postępowania w sprawie nadania stopnia doktora z dnia 1 marca 2023 r. KRD.RPD.1/P.2023.1 (w załączeniu), która spotkała się z aprobatą Rzecznika Praw Obywatelskich. KRD w trosce o interesy całego środowiska doktoranckiego jako składającego się z wielu grup interesów stoi na stanowisku, że wyłącznie takie działanie zapewni równe traktowanie całej grupy uczestników studiów doktoranckich i będzie stanowiło kompleksowe rozwiązanie występującego problemu.

2. Uwagi do art. 13 pkt 12 ustawy

Podkreślić należy, że projektowana zmiana nie tylko w dość istotny sposób ingeruje w cel tej regulacji, ale co więcej – rodzi dalsze wątpliwości interpretacyjne. Nowelizowany przepis art. 182 ust. 4 ma bowiem otrzymać następujące brzmienie: „Opłaty nie pobiera się w uczelni,

instytucie PAN, instytucie badawczym lub instytucie międzynarodowym od osoby ubiegającej się o stopień doktora, która złożyła rozprawę doktorską przygotowaną w ramach kształcenia w szkole doktorskiej prowadzonej: 1) przez ten podmiot albo 2) przez ten podmiot wspólnie z innym podmiotem albo z innymi podmiotami, na podstawie art. 198 ust. 5”.

Przed wszystkim nowelizowany przepis przewiduje tożsamość rozprawy doktorskiej składanej w toku kształcenia doktoranckiego oraz w toku wszczynanego postępowania w sprawie nadania stopnia doktora. W tym zakresie warto podnieść, że ustawodawca definiując ramy kształcenia doktoranckiego w szkole doktorskiej – odmiennie niż miało to miejsce przy studiach doktoranckich – nie łączy ukończenia szkoły doktorskiej z nadaniem stopnia doktora. Są to bowiem dwa odrębne zagadnienia. Wniosek taki umacnia także brak ustawowo wyznaczonego terminu na wszczęcie procedury awansowej. Stąd też trzeba przyjąć, że był to zamierzony zabieg prawodawcy, który oddziela ukończenie kształcenia od procedury nadania stopnia i tym samym dopuszcza możliwość modyfikacji przygotowanej dysertacji, co jest naturalne, a wielokrotnie i konieczne w dynamicznym procesie pracy badawczej. Proces ten wymaga częstokroć korygowania, uzupełniania i modyfikowania wyników prowadzonych badań, co jest podyktowane potrzebą zachowania rzetelności i poprawności pracy naukowej. Wydaje się zatem, że rozwiązaniem bardziej odpowiednim i bardziej przystającym do specyfiki ww. procesu jest pozostawienie możliwości ewoluowania i aktualizowania rozprawy doktorskiej od chwili ukończenia szkoły doktorskiej do wszczęcia postępowania awansu naukowego.

Kolejną kwestią, która zdaje się być pominięta przez procedowaną nowelizację w rozważanym przepisie jest brak określenia podmiotu zobowiązanego do pokrycia kosztów postępowania w sprawie nadania stopnia doktora. Jest to swoista luka, która potencjalnie może skutkować niewszczynianiem rzeczzonej procedury z uwagi np. na brak odpowiednich środków na jej przeprowadzenie. Ponadto przepis ten zawęża dotychczasową możliwość nieograniczonego i nieodpłatnego wszczynania procedury awansu naukowego w dowolnym podmiocie doktoryzującym jedynie do podmiotu prowadzącego szkołę doktorską, w ramach której ukończono kształcenie. Zmiana ta uniemożliwia w wielu przypadkach, w szczególności konfliktowych nieodpłatne uzyskanie stopnia doktora, co nie wydaje się rozwiązaniem zasadnym zważywszy na potrzebę dążenia do skuteczności kształcenia doktoranckiego.

Mając na uwadze powyższe zmianę tę opiniuje się negatywnie. Jednakże w przypadku decyzji o przyjęciu tego rodzaju rozwiązania Krajowa Reprezentacja Doktorantów postuluje zastąpienie obecnego brzmienia przepisu poniższym:

W art. 182 dodaje się ust. 4a: "4a. W przypadku, o którym mowa w ust. 4, koszty postępowania ponosi podmiot prowadzący szkołę doktorską, w której osoba ubiegająca się o stopień doktora ukończyła kształcenie."

Przedstawiona poprawka w bardziej precyzyjny sposób realizuje cel wskazany w uzasadnieniu projektu poprzez precyzyjne wskazanie podmiotu odpowiedzialnego za poniesienie kosztów postępowania w sprawie nadania stopnia doktora. Dodatkowo, poprawka ta zapobiega ograniczeniu prawa doktorantów do nieodpłatnej obrony rozprawy doktorskiej w podmiocie innym niż ten, w którym prowadzono kształcenie oraz do aktualizacji rozprawy doktorskiej przed wszczęciem postępowania w sprawie nadania stopnia doktora.

3. Uwagi do art. 13 pkt 14

Krajowa Reprezentacja Doktorantów postuluje **pozostawienie art. 204 ust. 1 PSWiN w dotychczasowym kształcie**. Ma to na celu zapobiegnięcie nadużyciom polegającym na celowym ograniczaniu możliwości ukończenia kształcenia w szkole doktorskiej. Do Krajowej Reprezentacji Doktorantów wpływają sygnały środowiska dot. wstrzymywania publikacji oraz prac nad rozprawami doktorskimi w celu sztucznego wydłużenia okresu kształcenia doktorantów angażowanych jednocześnie do realizacji obowiązków niezwiązanych z kształceniem w podmiotach prowadzących szkoły doktorskie. W ocenie KRD zmienione brzmienie przepisu stworzy dodatkowe narzędzie do realizacji tego rodzaju nadużyć.

4. Uwagi do art. 13 pkt 15 lit. a)

Na mocy art. 13 pkt 15 lit. a) ustawy art. 209: ust. 1a otrzymuje brzmienie:

„1a. Stypendium doktoranckie nie przysługuje doktorantowi, którego kształcenie w szkole doktorskiej wiąże się z obowiązkiem zatrudnienia w podmiocie prowadzącym szkołę dokorską:

1) na podstawie umowy o pracę;

2) z wynagrodzeniem, którego wysokość przekracza wysokość wynagrodzenia profesora.”

Przyjęte brzmienie przepisu stwarza w ocenie KRD wątpliwości interpretacyjne, które mogą niekorzystnie kształtować sytuację prawną doktorantów. Użyty w treści przepisu średnik może bowiem sugerować, że przesłanki zawarte w pkt 1 i 2 mają charakter rozłączny i autonomiczny. Tymczasem – jak się wydaje – zamysłem projektodawcy wyrażonym w przepisie było traktowanie ich łącznie. Z tego względu postuluje się zmianę ww. przepisu w następujący sposób:

„1a. Stypendium doktoranckie nie przysługuje doktorantowi, którego kształcenie w szkole doktorskiej wiąże się z obowiązkiem zatrudnienia w podmiocie prowadzącym szkołę dokorską na podstawie umowy o pracę z wynagrodzeniem, którego wysokość przekracza wysokość wynagrodzenia profesora.”

Przedstawiona poprawka ma na celu zapobiegnięcie niejasnościom interpretacyjnym poprzez jednoznaczne wskazanie łącznego charakteru kryteriów związanych z zatrudnieniem na

podstawie umowy o pracę oraz wynagrodzeniem, którego wartość przekracza wysokość wynagrodzenia profesora.

4. Uwagi do art. 13 pkt 15 lit. b)

Niniejszą zmianę - jako przejaw uwzględnienia postulatów KRD w ramach przedmiotowej inicjatywy legislacyjnej - opiniuje się **pozytywnie**.

Mając na uwadze powyższe, Krajowa Reprezentacja Doktorantów zwraca się z prośbą o uwzględnienie przedstawionych w niniejszym piśmie uwag w ramach procesu ustawodawczego.

Łączę wyrazy szacunku,

*Wiceprzewodnicząca
Krajowej Reprezentacji Doktorantów*

Podpis jest prawidłowy

/-/
Dokument podpisany przez mgr Barbarę Pietrzyk-Tobiasz

Data: 2023.06.29 13:33:49 CEST
mgr Barbara Pietrzyk-Tobiasz

KRD.RPD.1/P.2023.1

Warszawa, 01.03.2023 r.

Opinia prawna w przedmiocie kosztów postępowania w sprawie nadania stopnia doktora

I. Przedmiot opinii

Przedmiotem opinii jest analiza przepisów odnoszących się do kosztów postępowania w sprawie nadania stopnia doktora ponoszonych przez osoby, które rozpoczęły studia doktoranckie przed rokiem akademickim 2019/2020.

II. Podstawa prawna

1. Ustawa z dnia 3 lipca 2018 r. - Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. poz. 1669 z późn. zm.), dalej jako: „PWPSWiN”;
2. Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 574 ze zm.), dalej jako: „PSWiN”.

III. Analiza prawna

Zgodnie z art. 182 ust. 1 PSWiN, osoba, która ubiega się o nadanie stopnia doktora, wnosi opłatę za przeprowadzenie postępowania w tej sprawie. Zgodnie z ust. 4 tego artykułu, opłaty nie pobiera się w uczelni, instytucie PAN, instytucie badawczym, instytucie międzynarodowym od osoby ubiegającej się o stopień doktora, która ukończyła kształcenie w szkole doktorskiej. Zgodnie wreszcie z ust. 5 tego artykułu, w uzasadnionych przypadkach rektor, dyrektor instytutu PAN, dyrektor instytutu badawczego lub dyrektor instytutu międzynarodowego może zwolnić z opłaty w całości lub w części.

Stosownie natomiast z art. 179 ust. 9 PWPSWiN, do osób, które rozpoczęły studia doktoranckie przed rokiem akademickim 2019/2020 i ubiegają się o nadanie stopnia doktora na zasadach określonych w ustawie, o której mowa w art. 1, stosuje się odpowiednio przepis art. 182 ust. 4 tej ustawy.

W ocenie Rzecznika Praw Doktoranta z przepisów prawa powszechnie obowiązującego bezspornie wynika, że osoby, które rozpoczęły studia doktoranckie przez rokiem akademickim 2019/2020 i jednocześnie zakończyły tok kształcenia na studiach doktoranckich nie mogą zostać obciążone kosztami postępowania w sprawie nadania stopnia doktora bez względu na termin wszczęcia postępowania i obrony rozprawy doktorskiej. W tym zakresie można także spotkać się z innym stanowiskiem, którego nie aprobuje Rzecznik Praw Doktoranta.

Problem interpretacyjny związany jest z pojęciem „osób, które rozpoczęły studia doktoranckie przed rokiem akademickim 2019/2020 i ubiegają się o nadanie stopnia doktora na zasadach określonych w ustawie, o której mowa w art. 1”. W ocenie Rzecznika Praw Doktoranta KRD pojęcie to rozumiane powinno być szeroko - zgodnie z jego literalnym brzemieniem. Są to więc nie tylko doktoranci obecnie kształcący się na studiach doktoranckich, ale również osoby, które ukończyły tok kształcenia doktoranckiego (uzyskały wszystkie zaliczenia wynikające z ramowego planu kształcenia), jednakże nie uzyskały stopnia doktora i zostały skreślone z listy uczestników studiów doktoranckich.

W tym zakresie należy podkreślić, że w PWPSWiN ustawodawca posługuje się również innym pojęciem tj. „doktoranci, którzy rozpoczęli studia doktoranckie przed rokiem akademickim 2019/2020” (np. art. 281 ust. 1 PWPSWiN). Biorąc pod uwagę reguły wykładni językowej nie sposób postawić znak równości pomiędzy „doktorantami, którzy rozpoczęli studia doktoranckie przed rokiem akademickim 2019/2020” a „osobami, które rozpoczęły studia doktoranckie przed rokiem akademickim 2019/2020”. Wydaje się, że rozróżnienie tych dwóch pojęć to przemyślany zabieg ustawodawcy. Przyjmując zatem paradygmat racjonalności ustawodawcy, będący fundamentem dogmatyki prawniczej można stwierdzić, że wskazany zabieg normatywny był celowy i świadomy, a u jego podstaw legła potrzeba przeciwdziałania tworzeniu niekorzystnych dysproporcji między uczestnikami studiów doktoranckich a doktorantami ze szkół doktorskich. Zwrócić uwagę należy także na zakaz wykładni synonimicznej, w myśl której w obrębie jednego aktu prawnego różnym pojęciom nie należy przypisywać tego samego znaczenia.

Wątpliwości związane są także z „odpowiednim stosowaniem” art. 182 ust. 4 PSWiN. Wydaje się, że „odpowiednie stosowanie” w tym przypadku oznacza, że przepis ten należy zastosować z najmniejszą modyfikacją, która spełni cel przepisu odsyłającego. Taką modyfikacją jest zastąpienie ukończenia kształcenia w szkole doktorskiej – ukończeniem toku kształcenia na studiach doktoranckich. W ocenie Krajowej Reprezentacji Doktorantów takie osoby, jeżeli ukończyły tok kształcenia doktoranckiego (uzyskały wszystkie zaliczenia wynikające z ramowego planu kształcenia) nie powinny być obciążane kosztami postępowania (tak: Pismo Rzecznika Praw Doktoranta Krajowej Reprezentacji Doktorantów z 7 lutego 2022 r. w sprawie opłat ponoszonych przez doktorantów w związku z postępowaniem w sprawie nadania stopnia doktora).

Poza argumentacją *stricte* prawniczą warto też odnieść się do sytuacji faktycznej osób, które musiałyby ponieść koszty procedury awansowej. *De facto* w chwili złożenia wniosku o wyznaczenie promotora oraz gotowej rozprawy doktorskiej kandydat do stopnia doktora dopełnia wszelkich wymogów leżących po jego stronie zmierzających do nadania tego stopnia i nie ma wpływu na przebieg dalszej procedury. Z uwagi na to istnieje możliwość, iż z przyczyn niezawinionych po stronie doktoranta/kandydata musiałoby dojść do nadania stopnia doktora poza studiami doktoranckimi (w szczególności po wygaszeniu studiów doktoranckich). W takich przypadkach obciążanie ww. osób kosztami procedury awansowej

byłoby działaniem wysoce niekorzystnym, a wręcz krzywdzącym, co z pewnością nie sprzyja tworzeniu optymalnych warunków kształcenia doktoranckiego i ubiegania się o stopień doktora.

Odnosząc się do powyższego wskazać należy ponadto, że „działanie organów administracji publicznej, (...), nawet w tak specyficznej sferze jaką jest nauka, zawsze musi być działaniem w granicach i na podstawie prawa, a obowiązku tego w żaden sposób nie uchyla autonomia szkół wyższych” (por. wyrok NSA z dnia 9 marca 2009 r., sygn. akt I OSK 1384/09; LEX nr 585357, wyrok WSA w Krakowie z dnia 19 lipca 2022 r., sygn. akt III SA/Kr 323/22). Podkreślenia wymaga więc fakt, że regulamin jako akt podustawowy nie może modyfikować regulacji ustawowych.

Ponadto warto zwrócić uwagę na orzecznictwo sądowoadministracyjne. W wyroku WSA w Gdańsku z dnia 29 września 2022 r. (sygn. III SA/Gd 297/22) stwierdzono, że „ (...) w świetle jednoznacznego zapisu uchwalonego regulaminu "bycie" uczestnikiem studiów doktoranckich na Uczelni rozpoczętych przed rokiem akademickim 2019/2020, a nie ukończenie studiów doktoranckich jest podstawą do zwolnienia z opłaty, i to zwolnienia z mocy prawa. Skarżący nie ma więc obowiązku ponoszenia opłaty”. Podkreślić należy jednak, że w tym przypadku sąd odniósł się do przepisów regulaminowych, które stanowiły, że "opłaty nie pobiera się od osoby ubiegającej się o stopień doktora, która ukończyła kształcenie w szkole doktorskiej oraz osoby która była lub jest uczestnikiem studiów doktoranckich na Uczelni rozpoczętych przed rokiem akademickim 2019/2020".

V. Wnioski

W ocenie Rzecznika Praw Doktoranta KRD opłaty za przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora nie pobiera się od osoby ubiegającej się o stopień doktora, która rozpoczęła studia doktoranckie przed rokiem akademickim 2019/2020 i ukończyła tok studiów bez względu na termin wszczęcia postępowania i obrony rozprawy doktorskiej.

Niniejsza opinia posiada walor doradczo-informacyjny, nie ma natomiast charakteru wiążącej wykładni prawa. Opinie Rzecznika Praw Doktoranta KRD wydawane są w granicach kompetencji przyznanych przez właściwe przepisy prawa, na podstawie stanu faktycznego oraz dokumentów przedstawionych przez Zgłaszających i faktów powszechnie znanych.

Rzecznik Praw Doktoranta
Krajowej Reprezentacji Doktorantów

/-/

r.pr. Wojciech Kielbasiński

ul. Nowogrodzka 12 lok. 6 00-511 Warszawa
sekretariat@krd.edu.pl,
www.krd.edu.pl tel. (+48) 502 210 672